

Complexnummer: 512525

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Kerkelijkcomplex

Aantal complexonderdelen

4

Monumentnummers van complexonderdelen

512526, 512527, 512528, 512529

Woonplaats

Noardburgum

Gemeente

Tytsjerksteradiel

Provincie

Friesland

Hoofdadres van hoofdobject

Rijksstraatweg 15, 9257 DR Noardburgum

Complexomschrijving

Inleiding

Langs de Rijksstraatweg van Leeuwarden naar Groningen gelegen complex, bestaande uit een ZAALKERK, PASTORIE, CATECHISATIELOKAALTJE en BEGRAAFPLAATS, behorend tot de Nederlandse Hervormde gemeente. De sobere gebouwen zijn Ambachtelijk-traditioneel vormgegeven, alleen het catechisatielokaaltje is rijker gedecoreerd. De zaalkerk en pastorie staan met de voorgevel naar de Rijksstraatweg, het catechisatielokaaltje is er dwars tussen geplaatst. In de tuin voor het complex staan twee bruine beuken. De ventweg langs de Rijksstraatweg doorsnijdt de door eiken geflankeerde oprijlaan naar de kerk. De begraafplaats ligt achter de kerk. In 1845 nam de hulppredikant ds. U.W. Thoden van Velzen het initiatief tot de oprichting van een kerk en pastorie in het arme heidedorp Bergumerheide. Het duurde echter tot 1850 voordat de kerk werd gebouwd. De gevelsteen boven de entree herinnert hieraan: 'Op den 19den junij 1850 is de eerste steen gelegd door Age Looxma Ypey ten verzoeken van den commissie tot opbouw der kerk en pastorie zijnde D.J. Wadman, S. Douma. U.W. Thoden van Velzen, G.J. Wilhelmij en W. Tromp.' Age Looxma Ypey was de zoon van dr. Nicolaas Ypey die in 1848 was begonnen met de grootscheepse ontginning van de Bergumerheide als werkverschaffing voor de verpauperde bevolking. De pastorie dateert oorspronkelijk uit 1849 maar is rond 1905 verbouwd en met één bouwlaag opgehoogd. Het catechisatielokaaltje is omstreeks 1895 gebouwd. De oudste grafsteen op de begraafplaats dateert uit 1892, waarschijnlijk is de begraafplaats in dat jaar in gebruik genomen.

Tegen de westgevel van de kerk is in een L-vorm een nieuw gedeelte aangebouwd dat niet onder de bescherming

van rijkswege valt.

Waardering

Het complex van zaalkerk met bijgebouwen en begraafplaats is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- vanwege de eenheid in vorm en functie die de onderdelen samen vormen;
- vanwege de harmonieuze traditionele vormgeving;
- vanwege de redelijk hoge mate van gaafheid van de onderdelen;
- vanwege de beeldbepalende ligging langs de Rijksstraatweg;
- als uitdrukking van de dorpsgeschiedenis van het heidedorp Bergumerheide.

Monumentnummer*: 512526

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 14 september 1999
Kadaster deel/nr: 9728/25

Complexnummer

512525

Complexnaam

Kerkelijkcomplex

Woonplaats*

Noardburgum

Gemeente*

Tytsjerksteradiel

Provincie*

Friesland

Straat*

Rijksstraatweg

Nr*

15

Toev.*

Postcode*

9257 DR

Woonplaats*

Noardburgum

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

BERGUM

Sectie*

A

Kad. object*

4157

Appartement

Grondperceel

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

ZAALKERK (1850-1851) in Ambachtelijk-traditionele bouwstijl, van vier traveeën op rechthoekige plattegrond, opgetrokken in bruine baksteen en gedekt door een met zwarte Friese golfpannen belegd schilddak. Op de nok aan de voorzijde een dakruiter onder koepeldakje.

De voorgevel met hoekpilasters en een gepleisterd fries bevindt zich onder een uitkragende kroonlijst op klossen. De hoekpilasters hebben een iets uitkragend basement en kapitelen van afgeronde baksteen. In de voorgevel is een centraal gelegen dubbele rondboog paneeldeur binnen een eenvoudige betimmerde lijst; rondboog bovenlicht met radiale roedeverdeling. Aan weerszijden van de entree kleine spitsboogvensters met roedeverdeling en vorktracering in de kop.

Langs de zij- en achtergevels een eenvoudige gootlijst op klossen. Tegen de muurdammen tussen de vier grote spitsboogvensters in de zijgevels pilasters, identiek als die aan de voorgevel. De vensters met roedeverdeling en vorktracering in de kop hebben natuurstenen afzaten. De blinde achtergevel heeft dezelfde detaillering als de voorgevel.

Kleine houten klokkentoren op vierkante plattegrond met eenvoudige wijzerplaten en spitsboogvormige galmgaten. Boven de geprofileerde gootlijst een koepeldakje met weerhaan; windvaan op de nok aan de achterzijde.

Tot het INTERIEUR behoort een gaaf éénklaviers orgeltje dat in 1907 is vervaardigd door de firma Bakker en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Timmenga uit Leeuwarden. Het houten orgelbalkon rust op taps toelopende hardstenen kolommen.

Waardering

De sobere zaalkerk is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- als essentieel ruimtelijk en functioneel onderdeel van het complex met pastorie, catechisatielokaaltje en begraafplaats;
- vanwege de eenvoudige doch harmonieuze traditionele baksteenarchitectuur;
- vanwege de markante ligging langs de Rijksstraatweg;
- vanwege de aanwezigheid en gaafheid van het orgel uit 1907.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk

Monumentnummer*: 512527

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 14 september 1999
Kadaster deel/nr: 9728/25

Complexnummer

512525

Complexnaam

Kerkelijkcomplex

Woonplaats*

Noardburgum

Gemeente*

Tytsjerksteradiel

Provincie*

Friesland

Straat*

Rijksstraatweg

Nr*

13

Toev.*

Postcode*

9257 DR

Woonplaats*

Noardburgum

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

BERGUM

Sectie*

A

Kad. object*

4157

Appartement

Grondperceel

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

In bruine baksteen opgetrokken PASTORIE in ambachtelijk-traditionele trant uit 1849/1905 van twee bouwlagen onder een afgeknot schilddak gedekt met zwarte Friese golfpannen; gootlijst op gootklampen; gemetselde kajuit onder plat dak in het voor- en het achter dakschild; drie schoorstenen.

Vijf traveeën brede voorgevel met speklagen op bruin geschilderde gepleisterde plint; fries bestaande uit gepleisterde velden afgewisseld met schoon metselwerk boven de vensters. In de middelste travee is een dubbele paneeldeur met sierijzers en bovenlicht; daarboven een balkon op geprofileerde houten consoles met een eenvoudig smeedijzeren hekje tussen houten balusters met sierbollen. Balkondeuren met bovenlicht; T-vensters onder strekken; gepleisterde geschilderde aanzet- en sluitstenen.

In de westgevel is een klein keldervenster onder een paneeldeur met vierruits zijlicht; kleine gevelsteen met het opschrift: 'Den eersten steen gelegd door Grietje Wilhelmij op 8 aug. 1849.' Op de verdieping in de achtergevel twee T-vensters en balkondeuren naar een (vernieuwd) balkon.

Waardering

De pastorie uit 1849/1905 is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch:

- als essentieel ruimtelijk en functioneel onderdeel van het complex met zaalkerk, catechisatielokaaltje en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

begraafplaats;

- vanwege de hoge mate van gaafheid van het aanzien sinds 1905;
- vanwege de sobere doch harmonieuze vormgeving met eenvoudige ornamentiek;
- vanwege de markante ligging langs de Rijksstraatweg.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerkelijke dienstwoning

Functie

Pastorie(F)

Monumentnummer*: 512528

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 14 september 1999
Kadaster deel/nr: 9728/25

<i>Complexnummer</i>			<i>Complexnaam</i>			
512525			Kerkelijkcomplex			
<i>Woonplaats*</i>		<i>Gemeente*</i>		<i>Provincie*</i>		
Noardburgum		Tytsjerksteradiel		Friesland		
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Rijksstraatweg	15		9257 DR	Noardburgum		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>		
BERGUM	A	4157				

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

CATECHISATIELOKAAL uit 1895 in ambachtelijk-traditionele stijl, op rechthoekige plattegrond in roodbruine baksteen onder zadel/schilddak gedekt met zwarte Friese golfpannen; windveer met decoratief sierspant en makelaar; schoorsteen. Het lokaal staat met de voorgevel naar de kerk gericht. Over de voorgevel loopt een smalle sierband van rode en gele kalkzandsteen. Centraal in de voorgevel dubbele houten paneeldeur met drieruits bovenlicht, onder rondboog strek die, evenals de decoratieve invulling van de boogtrommel is gemetseld in rode en gele kalkzandsteen. In de zijgevels aan beide zijden drie rondboogvensters met roedeverdeling en vorktracering in de koppen. De achtergevel is blind.

Waardering

Het eind negentiende eeuwse catechisatielokaal met voor die tijd karakteristieke architectonische detaillering is van algemeen belang:

- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de samenstellende onderdelen van het complex;
- vanwege de voor die tijd karakteristieke architectonische detaillering;
- vanwege de hoge mate van uitwendige gaafheid.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Catechisatielokaal

Monumentnummer*: 512529

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 14 september 1999
Kadaster deel/nr: 9728/25

Complexnummer

512525

Complexnaam

Kerkelijkcomplex

Woonplaats*

Noardburgum

Gemeente*

Tytsjerksteradiel

Provincie*

Friesland

Straat*

Rijksstraatweg

Nr*

15

Toev.*

Postcode*

9257 DR

Woonplaats*

Noardburgum

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

BERGUM

Sectie*

A

Kad. object*

4157

Appartement

Grondperceel

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

BEGRAAFPLAATS achter de kerk op een rechthoekig terrein dat met een hoge heg is omheind. De oude laan naar de kerk is als toegang tot de begraafplaats doorgetrokken langs de oostgevel van de kerk. Rondom de begraafplaats loopt een wandelpad met in het midden een dwarsverbinding. Daartussen zijn de rechthoekige terreinen met de graven.

Op de begraafplaats liggen eenvoudige grafstenen, waarvan de oudste uit 1892 dateert. Dit is het graf van ds. Thoden van Velzen, de initiatiefnemer van de bouw van de kerk en pastorie; de meeste stenen zijn na-oorlogs.

Waardering

De eenvoudige begraafplaats is van algemeen belang:

- vanwege de ruimtelijk-functionele relatie met de samenstellende onderdelen van het complex.
- vanwege de aanwezigheid van het graf van de stichter van het complex ds. Thoden van Velzen.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Begraafplaats

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument